Työelämä- ja tasa-arvo-valiokunta HE 51/2017 vp

Asiantuntijalausunto

Timo Saari

Työllisyyspalveluiden johtaja

Vantaan kaupunki

Kokeilun tavoitteet

- Kokeilun tavoitteet ovat hyviä:
  - ”tavoitteena vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä ja vaikuttaa työllisyysasteen nostamiseen”
  - ”asiakaslähtöisyydellä ja toimintatapojen uudistamisella tavoitellaan nykyistä parempaa vaikuttavuutta työllisyyden edistämisessä”
  - ”kustannussäästöjä työttömyyden julkiselle taloudelle aiheuttamiin nykyisiin kokonaiskustannuksiin verrattuna”
  - ”parantaa erityisesti pidempään työttömänä olleiden ja nuorten pääsyä työmarkkinoille”
  - ”nykyistä paremmin tavoittaa myös ne työttömät, jotka ovat osittain tai kokonaan luopuneet aktiivisesta työnhausta”

Kokeilun tavoitteet

- ”kokeilun tavoitteena on tukea siirtymistä maakuntamalliin vuonna 2019 sekä mahdollistaa tulevissa maakunnassa hyödynnettävien asiakaslähtöisten työllisyyttä edistävien palvelujen kehittäminen”
- ”palvelujen tarjoamiseen toimintamalleja, joiden avulla työttömien osaamista ja ammatillisia valmiuksia voitaisiin nykyistä paremmin parantaa vastaamaan työmarkkinoiden tarpeisiin”
- ”vastata mahdollisiin työvoiman kysyntätarpeisiin kokeilualueilla”
- ”parantaa lähipalvelun ja kasvokkain annettavan palvelun saatavuutta kokeilukunnissa”

Kokeilun tavoitteet

- ”työllistymistä edistävien palvelujen sisällöllisen kehittämisen tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisilla palveluilla tai palvelukokonaisuuksilla voitaisiin parhaiten edistää työttömän työllistymistä”
- ”kokeilu osaltaan tukisi kasvupalvelu-uudistuksen tavoitetta vastata asiakkaiden erilaisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin”
- ”tulevat maakunnat voisivat hyödyntää kokeilusta tuotettua tietoa maakunnallisten toimintamallien ja palveluhankintojen suunnittelussa”
- ”kokeilun tavoitteena on tarjota kokeilussa mukana oleville kunnille mahdollisuus valmistautua tulevien kasvupalvelujen tuottajarakenteen muutokseen.”

Kokeilun haasteet

- Kokeiluaika jää liian lyhyeksi suhteessa kokeilun tavoitteisiin
  - Esityksen mukaan laki voi tulla voimaan aikaisintaan 1.7.2017 ja olisi voimassa 31.12.2018 asti. Maakuntauudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2019 alussa. maakuntauudistuksen toteuttamiseen on kaavailtu useita vuosia kestävä siirtymäaika.
  - Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista kokeilua tulisi voida jatkaa maakuntauudistuksen siirtymä ajalla vuoden 2020 loppuun asti. Kokeilun toiminta-aikaa kasvattamalla on mahdollista selvittää ja analysoida kokeiluissa luotujen toimintamallien pidempiaikaisia tuloksia.
- Asiakkaan näkökulmasta yhden toimijan malli on mitä toivottavin, mutta kokeilussa työttömyysturvaan liittyvät tehtävät jäävät ulkopuolelle (yhden luukun periaate ei toteudu)
- Yhtenäisen asiakasprosessin määrittely ja käyttöönotto sekä yhteisen tietojärjestelmän toteutus ja käyttöönotto vievät kalenteriaikaa
- Jatkuvat muutokset asiakasprosessissa voivat pikemminkin passivoida asiakasta

Kokeilun mahdollisuudet

- Työttömän näkökulmasta palveluprosessi on ollut hajanainen
  - Yhteisen asiakastietojärjestelmän puutteen vuoksi asiakkaan tietoja on kirjattu eri järjestelmiin, joissa tieto on siiloutunutta
    - Sekä asiakkaan että työllisyyden parissa työskentelevien viranomaisten resursseja on mennyt hukkaan
- Kunnat ovat saaneet hyviä tuloksia pitkäaikaistyöttömyyden torjunnassa aiemmissa kokeiluissa
- Kunnat ovat perusteltuja työvoima- ja elinkeinopalvelujen tuottajia myös tulevaisuudessa

Ura-järjestelmän käyttö

- Se, että kunnat ja TE-hallinto voivat kokeilujen aikana käyttää samaa asiakastietojärjestelmää on erittäin hyvä ja kannatettava asia
  - ”Kunnalla ei ole yleistä oikeutta saada tietoja työ- ja elinkeinotoimiston asiakastietojärjestelmästä”
  - ”Jos kunta toimii julkisen työvoima- ja yrityspalvelun tuottajana kuten työkokeilun järjestäjänä, sillä on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta työ- ja elinkeinotoimistolta, työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskukselta ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta henkilöasiakasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä palvelun järjestämiseksi”
  - ”Kunnalle työnantajana voidaan luovuttaa työpaikan täyttämistä varten tarpeellisia tietoja, jos työnhakija on antanut kirjallisen suostumuksensa tietojen luovuttamiseen. Lisäksi kunnalla voi olla muuhun lainsäädäntöön perustuva oikeus saada tietoja työ- ja elinkeinotoimiston henkilöasiakkaasta.”

Parannusehdotuksia

- Pääkaupunkiseudun työmarkkinatilanne on hyvin erilainen kuin muussa maassa ja siksi olisi ollut hyvä ulottaa kuntakokeilu myös Pääkaupunkiseudulle
- Hallituksen esityksen teksti on kirjoitettu lähes täysin viranomaisnäkökulmasta → asiakas nähdään tekemisen kohteena, eikä itsenäisenä aktiivisena toimijana → asiakasnäkökulmaa tulisi korostaa enemmän
- Asiakkaalle tulee turvata sekä esitetyssä uudessa työelämäkokeilussa että sosiaalisessa kuntoutuksessa samat taloudelliset kannustimet kuin kuntouttavassa työtoiminnassa

Pääkaupunkiseudun tilanne

- ”Pääkaupunkiseudulla kasvupalvelujen järjestämisvastuuta siirrettäisiin maakuntauudistuksesta poiketen Uudenmaan maakunnalta pääkaupunkiseudun kunnille”
- ”Perusteluna yksittäiselle maakuntamallista poikkeavalle ratkaisulle on pääkaupunkiseudun asiakasvolyymeihin perustuva asema.”
  - ”Pääkaupunkiseudulla asuu 44 prosenttia Suomen pitkäaikaistyöttömistä sekä 48 prosenttia vieraskielisistä. Koko maan työvoimasta pääkaupunkiseudun osuus on 22 prosenttia ja yksityissektorin työpaikoista 30 prosenttia”
  - ”Pääkaupunkiseudun erillisratkaisun lainsäädännöllinen valmistelu on osa työ- ja elinkeinoministeriön valmistelemaa luonnosta hallituksen esitykseksi laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalvelusta”

Malli 1 - asiakasprosessi

- Kuntapohjaisissa kokeiluissa kunta vastaisi kokeilun asiakaskohderyhmän palveluprosessista ja julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden tarjoamisesta. Kokeilualueilla lakia työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta, lakia kuntouttavasta työtoiminnasta ja lakia kotoutumisen edistämisestä sovellettaisiin poikkeavasti siten, että työ- ja elinkeinotoimisto ei osallistuisi kohderyhmän osalta laeissa määriteltyjen suunnitelmien laatimiseen ja niissä sovittujen palveluiden tarjoamiseen. Toimivallan laajentaminen tarjoaisi kunnille mahdollisuuden paneutua kokonaisvaltaisesti valitsemansa kohderyhmän palvelujen kehittämiseen ja valmistautua potentiaalisena kasvupalvelujen tuottajana maakuntamallin edellyttämään yhtiöittämiseen.

Malli 2 - työelämäkokeilu

- Työelämäkokeilun tavoitteena olisi kokeilla palvelua, joka soveltuisi myös niille työttömille henkilöille, jotka nykyisin jäävät julkisten työvoimapalvelujen ulkopuolelle sosiaalisten tai terveydellisten ongelmien takia. Tarkoituksena olisi, että työtön henkilö saisi tarvitsemaansa työelämävalmiuksia ja työkykyä tukevaa ammatillista tukea ja ohjausta työelämäkokeilun aikana. Tämä tuki voisi olla esimerkiksi työhönvalmentajan antamaa tukea. Tarkoituksena olisi mahdollisuuksien mukaan hankkia kokemuksia myös sitä, kuinka hyvin työelämäkokeiluun voitaisiin yhdistää työttömän tarvitsemia muita palveluja kuten esimerkiksi kuntoutusta ja/tai sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Työelämäkokeilua voitaisiin järjestää samanaikaisesti esimerkiksi mielenterveys- ja/tai päihdekuntoutuksen kanssa. Lisäksi henkilölle voitaisiin tarjota sosiaalista kuntoutusta.
- Kuntouttavasta työtoiminnasta poiketen työelämäkokeilua saisi järjestää myös yrityksessä. Tavoitteena olisi helpottaa asiakkaiden siirtymiä eteenpäin kohti avoimia työmarkkinoita lisäämällä työttömien työelämävalmiuksia ja työkykyä aidoissa työympäristöissä työpajojen ja muiden erillisten valmennuskeskusten sijaan.

Kunnan rooli työllisyyden edistämisessä

- Kuntien työllisyyspoliittinen rooli on muuttunut passiivisesta tukityöllistäjästä entistä enemmän aktiiviseksi toimijaksi, joka aikaisempaa laajemmalla keinovalikoimalla hakee ratkaisuja uusien työpaikkojen luomiseen ja työllistämistä tukevien palvelujen kehittämiseen.
- Kunnat vaikuttavat alueensa työllisyyteen laaja-alaisesti; tukityöllistämisen lisäksi myös työnantajana sekä kehittämällä paikallistalouden ja yritysten toimintaedellytyksiä.

Kunnan rooli työllisyyden edistämisessä

- Kuntien roolia työllisyyden edistämisessä on lisätty viime vuosina
  - Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001
  - Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012)
  - Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014)
    - Sisältäen työmarkkinatuen kuntaosuuden
- Kuntien omarahoitusosuus tukityöllistämisessä on kasvanut
- Monet kunnat ovat etsineet uusia toimintatapoja ja laajentaneet palvelutuotantoon ja työllistämiseen liittyvää yhteistyötään mm. järjestöjen kanssa

Kuntien suhtautuminen

- Useimmat kunnat ovat kokeneet työllisyyden edistämisen keskeiseksi kunnan elinvoimatekijäksi
  - Kuntien käytännön toimenpiteitä ovat olleet mm.
    - 2. asteen koulutuksen ja työelämän nivelvaiheen helpottamiseen tähtäävät toimet
    - Palkkatukityöpaikkojen tarjoaminen vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville
    - Oppisopimuspaikkojen tarjoaminen vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville
    - Työllistämisehdon käyttö kunnan julkisissa hankinnoissa
    - Lukuisat ulkopuolista rahoitusta saavat hankkeet
    - Työpajatoiminnan järjestäminen

Kuntien panokset

- Kunnat ovat rahoittaneet työllistämistä edistäviä toimenpiteitä
  - Kuntaliiton arvion mukaan kuntien panostus erilaisiin työllistymistä edistäviin palveluihin, tukiin ja avustuksiin oli vuonna 2015 noin 400 miljoonaa euroa
  - Lisäksi kunnat maksoivat 408 miljoonaa euroa työmarkkinatukimaksuja

Tulevaisuus

- Kuntasektorin kasvavat elinkeinopoliittiset panostukset voidaan nähdä myös suorana panostuksena työllisyyden hoitoon
- Useat kunnat ovatkin integroineet elinkeino- ja työllisyyspoliittiset tavoitteensa
  - Mitkä ovat kuntien kannusteet jatkaa näitä panostuksia?
  - Mitkä ovat kuntien mahdollisuudet toimia rakennetyöttömyyden torjunnassa jos ja kun yhtiöittämisvelvoite palvelujen tuottamisen osalta astuu voimaan?
- Kunta on mielestäni monen työvoima- ja elinkeinopalvelun tai -tuen tuottajana vähintään yhtä perusteltu toimija kuin yksityinen yritys

Kiitos

Timo Saari
Työllisyyspalveluiden johtaja
p. 043-8271061
Timo.saari@vantaa.fi